

Posudek vedoucího diplomové práce

Bc. Aleksandra Kishkina

Антирелигиозная пропаганда на страницах журнала «Безбожник»

UVES, FFUK, 2020, 76 s. rkp + 34 s. přílohy

Diplomová práce Bc. Alexandry Kiškiny se věnuje bolševické protináboženské propagandě v období stalinismu, jak byla prezentována na stránkách hlavního sovětského ateistického časopisu a tiskového orgánu Svazu bojovných bezbožníků *Bezbožnik*. Volba tématu práce je velice zdařilá, protože zatímco obecné pozadí pronásledování náboženství a víry v SSSR je již v sekundární literatuře popsáno, schází detailní analýza forem propagandy a jejích orgánů. Jedná se o téma na jednu stranu bolestné, na druhou stranu potřebné, protože přibližuje mediální mechanismy, jichž totalitární stát užíval k potlačení svobody vyznání. Tím spíše, že se jedná o způsoby využívající vyspělé umělecké formy, humor, satiru a lidovou kulturu. Právě na tyto aspekty se recenzovaná práce zaměřuje.

Práce je rozdělena na tři výrazné kapitoly. První shrnuje známá fakta o náboženské politice meziválečného SSSR (či spíše o metodách potlačování existence jakéhokoli náboženství na jeho území), pojednává o fenoménu Svazu bojovných bezbožníků a jeho vůdci Jemeljanu Jaroslavském. V další kapitole se autorka věnuje mediálnímu impériu spojenému s touto ateistickou organizací a popisuje jeho vlajkový projekt, jímž byl právě časopis *Bezbožnik*. Ve třetí kapitole již analyzuje vybrané aspekty propagandy na stránkách tohoto periodika, a to roli výtvarného umění, karikatur, využívání prostředků lidové slovesnosti, obrazu nepřítele a náboženských reálií. Práce je krom standardního úvodu, závěru a bibliografie vybavena také přílohami. Ty nejsou pouhým doplňkem, nýbrž tvoří nedílnou součást textu, či „příběhu“ práce, protože dokládají vývoj nákladu, cen a periodicity časopisů, ale především jeho ilustrativní materiál, jehož vypovídající hodnota je pro práci klíčová.

Práce je založena především na primárním materiálu sebraném ve Slovanské knihovně. Vznikala v podmínkách zcela nevyzpytatelného uzavírání knihoven a archivů a zároveň nemožnosti doplnit bádání výzkumem v Ruské federaci. Tyto okolnosti se nemohly na jejím psaní neodrazit. Bylo zvažováno odložit termín odevzdání textu, ale vzhledem k pokračování nevyzpytatelného přístupu nemělo smysl prodlužovat dobu psaní práce v naději na zlepšení přístupu k informačním zdrojům. Je však potřeba říci, že autorce se podařilo okolnostem navzdory shromáždit dostatečné množství potřebného primárního materiálu tak, aby mohla zamýšlená práce vzniknout. Stín knihovních uzavírek se tak odrazil spíše na sekundární literatuře, jejíž okruh zůstal omezen na zdroje vystavené na internetu či náhodou přístupné mimo okruh Národní knihovny.

Jak již bylo řečeno výše, jádrem práce je analýza metod propagandy časopisu *Bezbožnik*. Autorka popsala její základní rysy a určila jejich zdroje. Tuto část práce považují za nejzdařilejší. Jednotlivé aspekty jsou popsány trefně, ale svůj předmět nevyčerpávají. Jednotlivé podkapitoly oddílu 3 by se tak mohly stát samostatnými badatelskými tématy. Takový výzkum by prokázal nejen vzájemné souvislosti propagandistických metod sovětského (a každého totalitárního) režimu, ale také jejich zdroje v dobovém umění, v ruské lidové tradici a mezinárodním měřítku. Hlubší bádání by také mělo být teoretičtěji zakotveno, ať již

v mediálních studiích, kunsthistorii či literární vědě. Na druhou stranu však práce zkoumá nový materiál a jejím smyslem je vytvořit půdu pro další zkoumání, a tuto úlohu plní.

Práce není prosta určitých nedostatků, především formálního rázu. Především je na některých místech stylisticky nevyrovnaná (užívání tu minulého, tu budoucího času v úvodu), nacházíme občasně vybočení z větné vazby či překlipy. U názvů institucí není vždy správně užito velkých písmen. Místo Sergije Radoněžského máme „Sergeje“ (s. 11), místo Svatotichonovského institutu „Svatotichvinský“ (s. 40). Některé pomocné kapitoly mají až příliš převzatý, „telegrafický“ ráz (kapitola o J. Jaroslavském). Nejsem spokojen se stavem poznámkového aparátu. Ten je nejednotný, občas chybí odkaz na citovanou stránku, opakované citace se celé opakují, místo aby se zkracovaly apod. Nesprávně je citována Bible. Práce měla před odevzdáním zjevně projít celkovou korekturou a sjednocením. Dále mám otázku, neztratil se někde obrázek, o kterém se mluví na konci s. 59?

Záměrně se nezmiňuji o dílčích nepřesnostech v historických pasážích práce. Jádro práce spočívá v analýze materiálu časopisu a nikoli v popisu historických okolností (historická práce by vzhledem k výše zmíněným okolnostem vlastně ani vzniknout nemohla). Fakta přinesená a analyzovaná autorkou ve druhé polovině práce však její dílčí nedostatky vyvažují.

Na mém hodnocení práce se odráží neuspokojivý formální stav práce. Z hlediska jejího přínosu a badatelské hodnoty však může být hodnocena i lépe. Práce může být základem dalšího a hlubšího zkoumání problematiky. Naznačuje řadu možností, jak v tomto výzkumu pokračovat. Proto doufám, že výzkum děsivých, ale umně udělaných výtvorů bolševického nakladatelství Svaz bojovných bezbožníků bude pokračovat. Jeho výsledky totiž nejsou pouhým historickým svědectvím, nýbrž mimořádně závažným příspěvkem k pochopení fungování totalitární mediální propagandy, a jako takové jsou bohužel aktuální dodnes.

Diplomová práce Bc. Aleksandry Kishkiny odpovídá nárokům kladeným na tento typ absolventské práce, doporučuji ji k obhajobě a hodnotím velmi dobře.

V Praze 25. ledna 2020

doc. PhDr. Hanuš Nykl, Ph.D.